

Acesta este primul volum publicat al Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV) care integrează lucrările prezentate în cadrul Conferinței Științifice *Intelligence și Cultura de Securitate 2022* (ICS2022). Scopul ICS2022 este de a oferi studenților un spațiu pentru dezbateri academice și promovare a rezultatelor obținute în demersurile de cercetare proprii.

Prezenta ediție a fost dedicată atât doctoranzilor, cât și studenților din cadrul programelor de studii de licență și master, iar domeniile de interes științific propuse au fost: intelligence, securitate națională, istorie și relații internaționale.

Realizarea Conferinței a fost posibilă prin implicarea doctoranzilor și a conducătorilor de doctorat din Școala Doctorală Informații și Securitate Națională a ANIMV. Așteptăm cu entuziasm următoarea ediție a Conferinței!

ISSN 2971-8139
ISSN-L 2971-8139

◆
INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

◆
CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ

INTELLIGENCE ȘI CULTURA DE SECURITATE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ STUDENȚEASCĂ
VOLUM DE PROCEEDINGS

VOLUMUL 1
2022

Editura Academiei Naționale de Informații
„Mihai Viteazul”

ARHIVELE STATULUI DIN IAȘI ÎN TIMPUL CELOR DOUĂ CONFLAGRAȚII MONDIALE (THE STATE ARCHIVES OF IAȘI DURING THE TWO WORLD CONFLAGRATIONS)

Emanuela LUNGU*

Abstract:

1.Objective: The main objective is to present the evolution of the State Archives of Iași during the two World Wars, a situation that is too little known. The archives of the State of Iași were established in 1832, by the Organic Regulation of Moldova and represent the "sanctuary of the rights of compatriots" (Gh. Asachi), "a public fortune that serves as the basis of the laws and history of the country" (V. Alecsandri). Although, initially, it was seen as a public place where all the documents that were no longer useful from a practical point of view for the institutions that created them were gathered, Gheorghe Asachi, the first archivist of the State Archives of Iași, manages to highlight the true meaning that they have, namely, the sacred deposit of all documents and archives considered as "historical materials", which would serve to write the history of the country and support the rights of all "compatriots".

2. Research method: This article is prepared on the basis of unpublished archival documents that are kept at the Iași County Service of National Archives and which are included in various archival funds and archival collections (The State Archives of Iași-Chancellery Archive, Iași City Hall, Stamps and Photographs Collection, etc.), as well as due to the specialized works.

3. Results: The archives of the State of Iași represent a cultural institution that functioned permanently, even during the two world conflagrations, but, of course, with significant changes and consequences that concerned the amount of documents and their temporary storage. Those who were in charge of it during the reference period: Sever Zotta (1912-1934), Alexandru Băleanu (1934-1940) and Gheorghe Ungureanu (1940-1968), took care of the security and protection of the documents in the records of the State Archives of Iași.

4.Conclusion: This article highlights the evolution in all aspects of an institution of overwhelming importance for the Romanian society in a period that marked its destiny. It also answers at many questions that have been asked over time about the existence or lack of certain documents and their condition.

Keywords: documents, security, culture, protection, consequences.

---

* Student-doctorand la Școala Doctorală Relații Internaționale și Studii de Securitate, domeniul Istorie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; emanuela_lungu97@yahoo.com

Introducere

Arhivele Statului din Iași, "sanctuarul drepturilor compatrioților", precum era numită de Gheorghe Asachi, reprezintă o instituție culturală cu un rol foarte important în cadrul societății românești. Aceasta s-a înființat la 1 ianuarie 1832, prin coroborarea prevederilor art. 366 și 410 ale *Reglementului Organicesc a Moldovei* (*Reglement Organicesc a Moldovei* este un manuscris cu caracter de lege, ce cuprinde nouă capitole, 295 file scrise, text român și francez pe două coloane, cu ornamentele aurite. Acesta a fost cumpărat la 29 martie 1957, de Gheorghe Ungureanu, director al Arhivelor Statului din Iași, de la M. D. Sturza și se află în custodia Arhivelor din Iași). Astfel, art. 366 împărțea cancelaria Înalțului Divan în trei mese: Masa apelațiilor în pricini politicești și neguțitorești; Masa hotărîrilor și a anaforalilor în pricini criminalicești și Masa arhivelor. La Masa arhivelor se țineau toate actele publice, precum: „anaforale, hrisoave, hățișerifuri, atingătoare de dreptățile și pronomiile Moldovei”. De asemenea, tot la această masă, se păstrau „toate planurile rădicate de comisiile hotărîturii și copiile mărturiilor hotarnice date fieștecărue proprietariu, precum se orânduește la secția obșteștii hotărîturi”. Adunarea, îngrijirea și păstrarea tuturor acestor acte erau încredințate unui arhivar, iar pentru ca toate aceste acte să fie păstrate împreună și pentru a fi găsite cu ușurință, se prevedea existența, în cadrul curții domnești, a unei „înadinsă, cuvincioasă zidire întru îngrijitoarea pază a osăbitului arhivist al Statului” (Paul Negulescu, George Alexianu, 1944, p. 327-328).

Art. 410, menționează expres existența Arhivei Statului unde urmau a se depune, în fiecare an, la încheierea sesiunilor Adunării Obștești, „orighinalurile sânilor înfășoșate precum și alte documenturi”. În fruntea Arhivei Statului trebuia să se afle un boier, cu calitățile cerute pentru o astfel de funcție. Acesta era ales de către domn din doi candidați propuși de către „Obșteasca Obișnuită Adunare” (Paul Negulescu, George Alexianu, 1944, p. 338) Gheorghe Asachi, la dorința generalului Pavel Kiseleff (Gheorghe Asachi, în calitate de domniei sale de secretar pentru partea moldoveană al Comitetului moldo-valah, pentru elaborarea Regulamentului Organic, și cunoscând foarte bine starea arhivelor de la Iași și importanța acestora, a militat pentru înființarea Arhivei Statului din Moldova, numind-o "sanctuar al drepturilor compatrioților"), a fost numit la 1 ianuarie 1832, arhivistul Arhivei Statului din Moldova (Gheorghe Ungureanu, 1969, p. 16).

Aceasta a fost în subordinea Departamentului Dreptății/ Ministerului Justiției până în anul 1862, când, odată cu adoptarea

Regulamentului pentru administrarea Arhivelor din România, publicat în Monitorul Oficial nr. 245 din 5 noiembrie 1862, partea oficială, a intrat în subordinea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice/Ministerului Învățământului Public (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 1, până în anul 1951 (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 190).

Din anul 1862, Arhivele Statului din București devine Direcție Generală, sub titulatura de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, iar Arhivele din Iași devine sucursală în subordinea Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului din București (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 3).

Conform Regulamentului pentru organizarea Serviciului Arhivelor Statului publicat în Monitorul Oficial nr. 163 din 25 iulie 1872, art. 19 „Archiva din Iași... păstrează depozitele administrative și judecătorești ale districtului Iași și ale tuturor autorităților locali, cum și toate actele diplomatice până la anul 1859.” (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 13).

Legea de organizare a Arhivelor Statului din 25 iunie 1925, publicată în Monitorul Oficial nr. 153 din 15 iulie 1925, prevede modul de organizare a Arhivelor Statului: o direcțiune generală cu sediul în București și 4 direcțiuni regionale cu sediile în Iași, Cluj, Chișinău și Cernăuți. Direcțiunea Regională din Iași păstra documentele județelor: Dorohoi, Botoșani, Iași, Fălticeni, Neamț, Roman, Vaslui, Fălciu, Putna, Tutova, Bacău, Tecuci și Covurlui (Ana-Felicia Diaconu, 2016, p. 33). Această organizare s-a menținut până în anul 1951.

În acest articol, vom prezenta situația Arhivelor din Iași în timpul celor două conflagrații mondiale. Pentru realizarea acestuia, am folosit metoda istorică, identificând sursele primare – informațiile inedite din documentele de arhivă, ce se găsesc în cadrul fondurilor arhivistice „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, „Primăria Iași-Cămine Imobile” și fotografiilor din cadrul colecției arhivistice „Stampe și Fotografii” – și, respectiv, sursele secundare – lucrările generale. Acest subiect prezintă importanță deosebită, datorită menirii instituției Arhivelor Statului din Iași: instituție culturală, care păstrează cele mai valoroase documente ce relatează trecutul și oferă identitate societății românești.

În ce măsură au afectat războaiele aceste documente, informațiile nu sunt lămuritoare, fapt pentru care, considerăm binevenit un astfel de studiu. Astfel, vom surprinde cronologic, încercând să punem în valoare străduințele directorilor instituției: Sever Zotta, Alexandru Băleanu și Gheorghe Ungureanu, toate evenimentele semnificative pentru istoria

Arhivelor din Iași. În prima parte, vom vorbi despre Sever Zotta și Arhivele din Iași în timpul Primului Război Mondial, în a doua parte, vom vorbi despre Alexandru Băleanu și Arhivele din Iași la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial și, în a treia parte, vom vorbi despre Gheorghe Ungureanu și Arhivele din Iași, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Arhiva Statului din Moldova a fost instalată inițial în casele agăi Alecu Balș, în același imobil cu Înaltul Divan, după care a urmat un proces complex în vederea instalării permanente a acesteia, care s-a încheiat în anul 1911, când sediul Arhivelor a fost stabilit în curtea Mănăstirii Golia, în clădirea fostei stăreții. Acest loc "a găzduit" Arhivele Statului din Iași în timpul celor două războaie mondiale. Până la 1863, imobilul a fost proprietatea fostei Mănăstiri Golia, prin secularizarea averilor mănăstirești, imobilul a intrat în proprietatea statului.

Clădirea era făcută în prima jumătate a secolului al XIX-lea și era utilizată pentru stăreția Mănăstirii Golia. După secularizare (1863), a fost instalat ospiciul de nebuni, iar în anul 1908 au început lucrările de amenajare și reparații cu banii Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, pentru a putea fi instalate Arhivele. Imobilul era construit din piatră și cărămidă și era acoperit cu tablă. Avea parter și etaj. Pe lângă clădirea principală, mai existau câteva atenanse pentru servitori și magazine, care însă, în urma cutremurului din noiembrie 1940, au fost grav avariate (SJAN Iași, fond „Primăria Iași-Caziere Imobile”, d. 165 bis, filele 4, 4v).

Sever Zotta și Arhivele din Iași în timpul Primului Război Mondial

Sever Zotta s-a născut în anul 1874, în comuna Chisăalău, a studiat la Viena dreptul și științele de stat după care a mers la București, unde a obținut licența în drept, în anul 1905 (Gheorghe Ungureanu, 1971, p. 233). Director în perioada 1912-1934, a organizat depozitele după principii moderne, fiind un neobosit strângător de documente și devotat arhivist și cercetător. Grijă permanentă a lui Sever Zotta a fost îmbogățirea Arhivelor de la Iași cu documente și buna lor păstrare. Sever Zotta s-a străduit să convingă particularii, să depună documentele la Arhivele din Iași. Zotta a făcut cunoscut tezaurul de la Iași, prin el arhivele au început să vorbească prin ziarele și revistele timpului (*Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, 1957, p. 61).

În perioada acestuia, în timpul Primului Război Mondial, a avut loc trimiterea tezaurului român în Rusia, cu scopul de a fi adăpostit de armatele Puterilor Centrale, care ocupaseră o parte însemnată a

României și amenințau să ocupe întreg teritoriul național. Acesta includea, printre multe obiecte valoroase și documente din Arhivele din Iași. Au fost trimise, la 24 iulie 1917, numeroase documente de o valoare istorico-documentară covârșitoare, precum: cărți de judecată, jalbe, acte de vânzare, acte de împărțeală, pașapoarte, surete, mărturii, zapise, jurnale, cărți domnești, spițe de neam, condici domnești etc. datând din secolele XV-XIX SJAN Iași, fond „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1917, f. 1-62).

Sever Zotta a depus mari stăruințe și eforturi pentru readucerea acestor documente. Din documentele, pe care le regăsim în fondul arhivistic „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, aflăm că, acestea au fost restituite pe data de 13.03.1936, în timpul mandatului de director al lui Alexandru Băleanu.

Alexandru Băleanu și Arhivele din Iași la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial

Alexandru Băleanu a ocupat mai întâi funcția de arhivar la Arhivele Statului din Iași, iar din mai 1934, a devenit director (SJAN Iași, fond „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1925-1936, f. 190v.). Acesta s-a preocupat de aducerea tezaurului arhivistic evacuat în Rusia, îmbogățirea Arhivelor din Iași, valorificarea acestora și buna lor păstrare. Având în vedere faptul că, întreținerea imobilului Arhivelor era în sarcina directorului, a făcut demersuri, în vederea reparării clădirii în care se găsea Direcțiunea Regională Iași a Arhivelor Statului, reușind în cursul anului 1939, să primească aprobare de la Rezidența Ținutului Prut pentru suma de 110.000 lei, pentru reparațiile urgente și de la Primăria Iași, care a aprobat suma de 7.000 lei, cu care s-au reparat toate ulucele de la clădire (SJAN Iași, fond „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1940, f. 38).

De asemenea, a reușit să obțină noi spații de depozitare pentru arhive: o casă din curtea bisericii Golia și două camere în turnul Goliei (SJAN Iași, fond „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1940, f. 38).

Din păcate, localul a avut mult de suferit în urma cutremurului din noiembrie 1940, care a mărit crăpăturile pereților încât amenințau cu prăbușirea (SJAN Iași, fond „Arhiva de Căcancelarie a Arhivelor Statului Iași”, 3/1941, f. 35). Imobilele (clădirea principală, atenansele și muzeul) au suferit și de pe urma războiului, din cauza bombardamentelor, schijelor și gloanțelor, care au condus la spargerea geamurilor și a

acoperișului. Suprafața totală a geamurilor se ridică la 83 m.p. (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1941, f. 49).

La sfârșitul anului 1940, directorul Alexandru Băleanu, a renunțat la această funcție, optând pentru funcția de inspector școlar în Iași. Ministerul l-a considerat demisionat pe data de 1 noiembrie 1940, iar Gheorghe Ungureanu a fost delegat cu direcția Arhivei din Iași (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1941, f. 33v.).

Gheorghe Ungureanu și Arhivele din Iași în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

Gheorghe Ungureanu s-a născut la data de 8 martie 1907 și a absolvit Facultatea de Drept din Iași, în anul 1929. A fost numit copist la Arhivele Statului Iași pe 21 ianuarie 1927, la 1 octombrie 1934 a fost numit arhivar subdirector și la 1 noiembrie 1941 a fost numit director al Direcțiunii Regionale Iași a Arhivelor Statului, prin decretul nr. 2946 din 28 octombrie 1941 (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1941, f. 18-19).

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, în perioada directoratului domniei sale, Gheorghe Ungureanu s-a confruntat cu trei evenimente, care au marcat istoria materialului arhivistic de la Iași, cât și a clădirii: evacuarea materialului arhivistic în comuna Bascov, județul Argeș în martie 1941, evacuarea materialului arhivistic în comuna Săcelu, județul Gorj, în cursul anului 1944 și bombardamentele și incendierea clădirii Arhivelor Statului din Iași, din iunie 1944.

În martie 1941, au fost evacuate din depozitele de la Iași 2 300 de lăzi cu dosare și documente în Bascov, județul Argeș. Evacuarea s-a făcut în grabă, unele lăzi fiind umede, alte plouate în timpul transportului, ele au fost apoi îngrămădite în niște săli ale unor școli și acolo, au stat timp de un an de zile fără nici o aerisire, având cele mai proaste condiții de păstrare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 5/1942, f. 70). Materialul arhivistic a fost readus în luna iulie a anului 1942 (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1942, f. 168).

În luna martie, a anului 1944, a început evacuarea materialului arhivistic de la Iași în comuna Săcelu, județul Gorj. La data de 23 martie 1944, s-a reușit, în condiții extrem de grele, evacuarea a treisprezece vagoane cu lăzi (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3). Într-un vagon au plecat și următorii funcționari: Gheorghe Ungureanu – director, Constantin Turcu – arhivar principal, Elena Piru, Elena Gheorghide și Elena Mihăilă – paleografe, care au ajuns

la Săcelu după un drum de 10 zile. Odată cu aceștia a fost luată soția cu copilul și bagajele funcționarului Ștefan Bujoreanu, care era mobilizat. În Iași, au fost lăsați pentru a încerca să mai salveze ceva, Nicolae Șendrea – arhivar ajutor și oamenii de serviciu: Vasile Rosmeteniuc, Aglaia Rosmeteniuc și Melania Tcaciuc. Petre Anghel era concentrat. După încercări zadarnice de a mai putea obține vagoane, au plecat și ei din Iași și au ajuns cu toții la Săcelu (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1944, f. 156v.).

Din aceste treisprezece vagoane s-au pierdut două, care au fost distruse de bombardament, în gara București Triaj (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3).

Gheorghe Ungureanu s-a întors din nou în Iași, la 21 mai 1944, din proprie inițiativă și a reușit să mai salveze încă șase vagoane, dintre care, ultimul a fost încărcat în gara Vaslui, deoarece la Iași nu mai era posibil, după bombardamentul din 5/6 iunie. În noaptea de 5/6 iunie, imobilul principal al Arhivelor Statului a fost distrus de bombe și incendiat, focul mistuind întregul acoperiș al clădirii, depozitele cu întreaga instalație de rafturi (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3). În acel imobil, locuia cu drept Gheorghe Ungureanu, director, Vasile Rosmeteniuc și Petru Anghel, oameni de serviciu și Nicolae Șendrea, funcționar, fără drept la locuință, plătind însă, o chirie hotărâtă prin decizie (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1944, f. 35).

Clădirea principală a Arhivelor Statului din Iași avariată de bombardamentul din iunie 1944

(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 4, 7)

Încărcarea ultimelor vagoane, în gările Iași și Vaslui, s-a făcut în unele zile sub focul artileriei, iar acel încărcat la Vaslui s-a făcut în grabă, fără nici un inventar al lăzilor, astfel încât, nu se cunoștea conținutul lor (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3, 3v.).

Conținutul primelor vagoane a fost dus la Săcelu, depozitat în școala primară, care a fost ocupată în întregime de materialul arhivistic din Iași, lăzile de la secția istorică au fost depozitate în patru camere din vila lui Andrei Seceleanu, lăzile cu biblioteca – în vila lui Ion Popescu și registratura împreună cu lada cu pergamente – în vila generalului Tătărescu, care a fost pusă în întregime la dispoziția Arhivelor. O parte din lăzi au fost depozitate și în satul Scoarța, în două case. În casa altui locuitor, au fost instalate un birou de primire și câteva lăzi și, de asemenea, documente dintr-un vagon au fost depozitate într-o casă din satul Bârca. Această împărțire a fost făcută pentru siguranța împotriva bombardamentelor. Odată cu materialul arhivistic evacuat, s-au evacuat și mobilierul instituției, birourile, câteva vitrine, scaune, tablouri scumpe și piese din muzeu (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1944, f. 23, 23v.).

Refugierea Arhivelor Statului din Iași la Săcelu, județul Gorj 1944

(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 5.)

Primăria comunei Săcelu, județul Gorj, prin adresa cu nr. 883/1944 din 17 iulie 1944, informa Arhivele Statului Iași, că s-a decis începerea cursurilor pe data de 1 august 1944 și eliberarea școlilor, până la data de 15 iulie 1944, de către unitățile, formațiunile, stabilimentele și spitalele care le ocupă (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 38). Prin adresa cu nr. 8252/1944, Permanența Direcțiunii Învățământului Primar, Normal și Seminarial, Arhivele Statului Iași au fost informate, că Ministerul a aprobat folosirea, în continuare, a școlii primare din comuna Săcelu, județul Gorj, urmând ca directorul acelei școli, să ia măsuri pentru organizarea funcționării cursurilor în alt local (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 68).

Arhivele au fost evacuate atât la școală, cât și la Prefectura Județului Gorj (Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 211). Lăzi au fost duse și la București (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 2/1944, f. 114).

În martie 1945, Gheorghe Ungureanu s-a întors la Iași, pentru a vedea la fața locului posibilitățile de refacere și a găsit o situație mult mai rea, decât aceea pe care a lăsat-o după arderea clădirii: porțile de la sobe, încuietorile de la uși, ferestrele, țevile de la apă erau furate, iar parte din mobilierul care nu a putut fi luat, nu mai exista (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 3v).

Reevacuarea a început în anul 1945 și s-a finalizat în anul 1948, atât din cauza lipsei mijloacelor de transport, cât și a stării clădirii Arhivelor Statului din Iași, care nu era finalizată. Astfel, într-o primă fază,

În anul 1945, până la 10 septembrie, au fost încărcate și trimise la Iași cinci vagoane cu lăzi și dosare legate în pachete, care se găseau depozitate în școala primară din Copăcioasa și în două case din satul Scoarța. Aceste cinci vagoane făceau parte din cele șase aprobate. Într-un vagon au plecat funcționarii și cancelaria, pentru ca, de la 1 octombrie serviciul să-și reia activitatea la Iași. Mai întâi, au fost scoase arhivele din casele din Scoarța, pentru că oamenii voiau să-și repare casele, iar la școala din Căpăcioasa începuseră reparațiile (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 114).

Gheorghe Ungureanu a plecat pe 15 octombrie, din gara Copăcioasa, cu al șaselea vagon aprobat, luând cu dânsul o parte din lăzile cu documente mai importante și toate actele birourilor, și a ajuns joi, 18 octombrie, în București. De aici, vagonul a fost îndrumat pe linia Urziceni-Brăila și după o călătorie foarte anevoioasă și periculoasă, a ajuns în Iași abia la 30 octombrie 1945. În Iași, a găsit o bună administrare făcută de Constantin Turcu care, însă, lipsit de orice ajutor material de la minister, neaprobându-se niciun ban pentru reparații, nu a putut face decât să păstreze ceea ce a găsit (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 146).

În fața acestei situații, Gheorghe Ungureanu a decis să înceapă reparațiile cu orice posibilitate. A început cu repararea unui birou la sala fostei biblioteci "Ion Creangă" și cu repararea întregului acoperiș de la același local, pentru a adăposti lăzile care urmau să vină. Pentru a nu se ruina fostele birouri, a pornit la facerea unui acoperiș, peste partea de clădire rămasă bună, și a reușit aranjarea unui birou și a șapte camere, pentru depozitarea arhivei (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 145, 145v). Între timp, au venit și trei vagoane din cele patru reevacuate. Conținutul lor a fost așezat pe jos, în trei camere, foste birouri și dosarele răvășite au fost așezate în sala "Creangă", pentru a putea fi repartizate pe fonduri. În partea de clădire salvată, căreia i s-a reparat acoperișul, au fost așezate documente din trei vagoane, iar restul de documente, din două vagoane, au fost puse în fostul muzeu "Creangă", în sala bibliotecii "Creangă", în biserica Golia și în turn. Toate au fost așezate, pentru a fi găsite cu ușurință, până la amenajarea localului și a rafturilor (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cancelarie a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 145v).

**Reconstrucția clădirii principale a Arhivelor Statului din Iași
în perioada postbelică**
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 9-10)

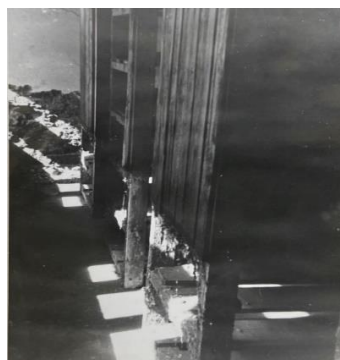

Cu ajutorul Primăriei Iași, s-au făcut reparațiile necesare pentru instalarea celor două birouri, din cele cinci ale serviciului, și adăpostirea documentelor din cinci vagoane întoarse din evacuare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 258).

Mai trebuiau aduse unsprezece vagoane, fapt pentru care, lucrările de reparații (uși, geamuri, tencuieli, vârueli, acoperiș etc.) continuau (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1945, f. 114, 114v.). Cele unsprezece vagoane au fost aprobate pe rând. Mai întâi, au fost aprobate opt vagoane, începând cu data de 27 ianuarie. Pentru executarea delegației de a readuce la Iași restul de opt vagoane cu lăzi cu arhive, rămase la Săcelu, Gorj, s-au luat toate măsurile necesare, pentru ca transportul să poată fi făcut în bune condiții, ca să nu sufere materialul arhivistic salvat cu atâtea sacrificii (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1947, f. 321). Deși, trebuia ca în ziua de 27 ianuarie să fie puse la dispoziție vagoane, în stația Copăcioasa, pentru lăzi cu documente deja pregătite și cărate cu carurile cu boi pe viscol, până pe 7 februarie au fost așteptate, în zăpadă, pe peronul stației Copăcioasa, pe motivul că lipseau vagoane. Față de această situație, s-a luat hotărârea de a se renunța de a mai căra de la Săcelu restul de lăzi, rămânând la școală, urmând ca cele rămase, să fie încărcate numai când existau mijloace de transport, pentru ca materialul arhivistic să nu fie afectat (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 3/1947, f. 321, 321v.).

Ultimele trei vagoane au fost aduse în anul 1948, când, în intervalul de la 22 la 30 iulie 1948, Gheorghe Ungureanu s-a deplasat de la Iași la Săcelu, județul Gorj, și a executat dispozițiile, transportând la Iași cele 370 de lăzi cu arhive, care rămăseseră neaduse din evacuare (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 12). Domnul director Gheorghe Ungureanu a plecat de la reședința dumnealui pe 22 iulie 1948, a sosit la destinație pe 25 iulie 1948, a plecat de acolo pe 28 iulie 1948 și a sosit la Iași pe 30 iulie 1948. Transportul lăzilor de la Săcelu în gara Copăcioasa, pe o distanță de 20 km, s-a făcut cu un camion, în zilele de 26, 27, 28 iulie (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 15).

**Reconstrucția și rearanjarea depozitelor din clădirea principală
a Arhivelor Statului din Iași în perioada postbelică**
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 11.)

Lucrările de reparații la imobilul Arhivelor Statului din Iași, bombardat și incendiat în timpul războiului, s-au finalizat abia în decembrie 1948. Acestea au constat în tencuieli noi, vâruieli, reparații la acoperiș, sticlă la geamuri, bolțișoare de cărămidă între traverse (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 314), jgheaburi și burlane la acoperiș, a fost reparat acoperișul vechi și alte mici reparații și amenajări, strict necesare pentru conservarea imobilului. Pentru ridicarea bolțișoarelor între traverse și alte lucrări de zidărie, s-au întrebuințat 11 800 de bucăți de cărămidă, care nu au fost cumpărate, ci au fost scoase din pereții vechi din curtea Arhivelor Statului. De asemenea, s-a utilizat, pe lângă nisipul cumpărat și nisip provenit din cernerea molozului de la zidăria dărâmată (SJAN Iași, fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 4/1948, f. 321, 321v).

Arhivele Statului din Iași după reconstrucție și reorganizare
(SJAN Iași, Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977, f. 12)

Concluzii

Arhivele Statului din Iași a supraviețuit eroic, în timpul celor două conflagrații mondiale, care au implicat evacuarea atât a materialului arhivistic, cât și a obiectelor de mobilier, datorită eforturilor depuse de către directori pentru protejarea și păstrarea, în condiții specifice, a acestei „averi publice...colecții a tuturor actelor publice atât administrative, cât și judecătorești și politice care slujesc de temei legiurilor și istoriei țării” (V. Alecsandri). Deși, pusă în repetate rânduri la încercare, instituția nu și-a încetat activitatea, ci a funcționat în continuare, adaptându-se evenimentelor survenite.

Bibliografie:

Izvoare documentare inedite:

1. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), fond "Primăria Iași-Caziere Imobile", d. 165 bis;
2. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), fond „Arhiva de Cămară a Arhivelor Statului Iași”, d. 1/1917, 1/1925-1936, 3/1940, 3/1941, 4/1941, 2/1942, 5/1942, 2/1944, 3/1944, 4/1944, 3/1945, 3/1947, 4/1948;
3. Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale (SJAN Iași), Colecția "Stampe și Fotografii", albumul cu nr. 5977.

Lucrări generale:

1. *Arhivele Statului. 125 ani de activitate, 1831-1956*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Populară Română, București, 1957;
2. Negulescu, Paul, George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, Intreprinderile Eminescu S.A., București, 1944;
3. Ungureanu, Gheorghe, *Figuri de arhiviști români. Gheorghe Asachi 1788-1869*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București, 1969;
4. Ungureanu, Gheorghe, *Sever Zotta în Figuri de arhiviști*, Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București, 1971;
5. Diaconu, Ana-Felicia, *Crestomație de acte normative și documente privind teoria și practica arhivistică (1862-1974)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.